



● TOMISLAV KETIG:

Naša književna reč, ako je uopšte protiv nečeg i ako je angažovana u smislu afirmacija antipoda tog kritikovanog, recidivnog nečeg, ipak stalno kola po periferiji problema, udara u efemerosti koje su, čak i kada su markantna manifestacija trenutnog negativiteta, objektivni produkt istorijski, sociološki i kulturni determinirane situacije.

Poslednjih godina kod nas je postala opšta navika da se za evidentne stvaralačke neusphe okrivljuju faktori koji po svojoj suštini i po mogućnostima svojih korekcija ne mogu bitije da modifikuju evoluciju jedne kulture. Ja mogu da priznam da je očita degradacija kritičke reči pretvorila sigurne orijentire u grupasku ornamentiku, mada i ta tvrdnja stoji više kao sumarna ocena onog što se kao kritika oficijelno kvalifikuje, nego onog što ona jeste, mogu da se saglasim i sa tim da u kulturi često više deluju sredstva komunikacije nego sredstva kulture, mogu čak da zajedno sa mnogima i u skladu sa pretežnim raspoloženjem skupa ospev drevlje i kamenje na kulturnu politiku, ali tvrdim da smo mi sami pesak u lagerima

progrsa, da je nesloboda u nama, da je stvaralačka mutavost, poludorečenost i potreba za reteriranjem nakon svakog iole oštrog deklarisanja naš moralni defekt koji sa osnovnim društvenim konceptima nema nikakve veze.

Meni je komično da jedna kulturna koncepcija koja je za sebe prisvojila pravo da zastupa progres i istinu, nije u stanju da se idejno i estetički obračuna sa sopstvenim recidivima i da istovremeno i prvi neku fiktivnu kulturnu politiku, tražeći maksimume slobode, a ne koristeći ni minime, i tužno i impotentno zabave da se neki estetski sukobi administrativno reše, odnosno da se nekom jednostavno zapuše usta!

110-746 26311  
**identifikujmo svoju situaciju**

Ervin Sinko je u tekstu „Tri dana u Subotici“ rekao da svako nametanje ili pritisak zajednice intronizira lioemerje i ide ususet mediokritetima koji se lako prilagoduju, koji se uvek prilagoduju i nisu bremeniti ničim vlastitim, originalnim, što bi morali saopštiti.

Prihvatajući ovaj stav, smatram da bismo bilo kakvim administrativnim aktom u kulturi ubuduće postizali isto ono što se rešavalo i ranije, a to je da jedne mediokritete smenjui drugi.

Meni smeta što se i u ovim razgovorima kao i ranije termin kultura shvata kao produkt duha s kojim na relaciji proizvođač — potrošač, nešto nije u redu. Kultura je u stvari jedna situacija u kojoj se pojavljuju vrednosno merljiva dejstva kompleksne strukture društva na stvaralaštvo i stvaralaštva na ljude, na moralni, idejno-politički i estetski profil čoveka i društva. Ako, dakle, želimo da govorimo o našoj kulturi danas, ako želimo da ocenimo situaciju u kojoj se nalazimo i prodanemo što nam je, sa nivoom svesti, materijalnim fondom i odnosom baza — nadgradnja, koje imamo, realna a ne željena perspektiva, i ako želimo nakon svega toga da vršimo korekcije koje nas ne bi istorijski blamiralo zbog nepoznavanja socijalnih i istorijskih nužnosti, mi moramo da izvršimo kompleksnu analizu, da utvrdimo istinu da na osnovu realnih podataka (pa i onih statističkih, koji često kazaju daleko više od impresionističkih ocena, kojima smo veoma skloni) ustanovimo šta je to što čini našu kulturu danas.

Naša kulturna politika manje je grešila zbog birokratskih relacija, zbog apodiktičnosti i forsiranja lošije literature na račun bolje. Ona je daleko više grešila jer nije imala uvid u stvarne potrebe, jer nije znala, a ja to tvrdim, ne zna ni danas šta treba da radi u situaciji u kojoj:

- 1) Masovna kultura predstavlja još prilično daleku realnost.
- 2) Po procentu nepismenosti nalazimo se pri samom evropskom vrhu.
- 3) Sredstva izdvojena za kulturu nalaze se u većini opština pri dnu budžetskih stavki kao nužno zlo.
- 4) Ukidaju se radi nedostatka sredstava pozorišta i u mestima sa preko 50.000 stanovnika.

A istovremeno:

1) stotine miliona troše se za izdržavanje ogromnog činovničkog aparata reprezentativnih pozorišta,

2) znatni milioni izdvajaju se radi dotiranja čitavog niza listova i časopisa koje bismo mirne duše mogli ukinuti, jer ne poseduju ni fizionomiju ni umetnički kvalitet napisa, niti imaju i minimalno dejstvo u sredini u kojoj izlaze.

3) snimanje filmova sa izrazito malograđanskom idejnom aromom guta dalje stotine miliona.

4) svote utrošene na prehranu i večernje alkoholizirane medurepubličkih književnih delegacija premasuju znatno svote uložene u izdavanje dela slovenačkih i makedonskih pisaca na srpskohrvatskom jeziku.

U situaciji u kojoj još dugo moramo da stvaramo elementarne uslove za normalan civilizovani život, kada nam još uvek nedostaju putevi, vodovodi, škole i zdravstvene ustanove, zajednica zaista ne može da odvoji još neka znatnija nova sredstva za kulturu. Ali može se izvršiti preraspoređivanje već postojećih sredstava. Može se manje ulagati u ono što nas reprezentuje pred drugima i u ono čime se zadovoljavaju lokalne i privatne ambicije, a više u ono što nas istinski pomaže napred i u smislu rasta kulture i u smislu kulturne integracije.

Kao i mnogi ovde prisutni, i ja se često revoltiram zbog nekih pojava, zbog nečeg što u društvu čiji su idejni koncepti zaista Magna charta ove epohe, predstavlja evidentnu sramotu.

Navešću samo nekoliko svežijih primera:

- 1) Ivo Andrić je pisac čije vrednosti niko pametan ne može osporiti i koji je uspostavio neke istorijske vertikale. Ali ako mi kvadiramo superlativne izrečene njegovom delu u trenutku kad mu jedna kraljevska akademija dodeljuje nagradu, onda je to prisustvo kolonijalnog duha i ništa više.
- 2) Kriležin opus postao je danas samopoznavajući za mediokritet bilo da spremajući doktorate na glembejvštini, bilo da vojvodanske degenerisane plemenitaše nadevaju weltanschauungom tih istih Glemba-

ja, bilo da, nalazeći se u kontrapoziciji prema modernom likovnom izrazu, koriste kao argument njegove teze o Kandinskom.

3. Mladi prozaik Mirko Kovač napisao je jednu od izuzetnih knjiga koje je dobilo jedinstveno priznanje književne kritike. Ubrzo se, međutim, situacija razvija na neočekivan način. Naša kulturna provincija koja je usrdno gutala, a i dalje gutata slatkastu poluistinačku zapadnu literaturu, odjednom se buni jer su navodno lično pogodeni neki još živi ljudi, tj. jer je neka Fatima komparativnom analizom tako imenovanog junaka romana i sebe zaključila da je ona ta Fatima, takode i neka Badema i drugi. Buni se takode, i jedna varošica što je inkriminisani mladi pisac strpao radnju svog romana u njen ambijent, lančano se bune svi, održavaju se plenumi, donose se zaključci koji markiraju malobrojna pozitivna mišljenja, pišu se protestna pisma, a diskvalifikacija pisca počinje da dobija sve ozbiljnije razmere. Njega etiketiraju kao mračnjaka, novotalasnog hermetika i apolitičara, dok najzad nije optužen da je dao lažnu sliku naše stvarnosti i da je uvredio našeg radnog čoveka. Optužuju se kritičari, traži se da se ti ljudi pozovu na odgovornost zato što su pozitivno ocenili Kovačevu knjigu, pod istim udarom nalazi se i izdavač itd.

Ja oдавno nisam video sličnu birokratsko-dogmatsku, sa malograđansko-etičkog i estetičkog stanovništva povedenu hajku. Lov na pisca, pretnje koje idu do brutalnosti, sve se koristi kao argumentacija ljudji koji izgleda ništa nisu naučili za ovih sedamnaest socijalističkih godina i koji verovatno ni ne slute koliko su daleko od marksističkog pogleda na svet. Najžalosnije je kada se među protagonistima ovakve hajke nade jedan rektor Više pedagoške škole, inače profesor filozofije, koji treba da stvara prosvetne kadrove, koji će te kadrove stvarati prema svojim koncepcijama, a zatim će nam se takvi ljudi pojavljivati kao nastavnici u školama.

Kovač se mogu uputiti prigovori i to je u redu. Ali političke invokacije nisu prigovori, nego recidivi koji ugrožavaju stvaralačku slobodu. To je reakcija jedne masovne malograđanske rezistencije čije lomljenje je po mom mišljenju zadatak aktivista kulture broj jedan.

Ovi primeri mogu biti dobar povod za analizu naše situacije za ustanovljavanje naše istine. Ona nije ni onakva kakvu je želimo, ni onakva kakva se parcijalno negativno ili pozitivno pokazuje, ona je onakva kakva kompletna jeste: jedna heterogena kultura koja po svojim vrhunskim ostvarenjima ima evropsku vrednosna obeležja, koja, međutim, istovremeno vuče nekoliko vekova za sobom, kultura koja se ipak previše bori za svoj vrh, a premalo za svoju bazu, kultura koju još uvek ne vidimo u celini kakva jeste i o kojoj možemo i dalje izričati improvizovane, nepotkrepljene, opšte ocene, dok nas jednog dana istina svojom gvozdrenom logikom ne diskvalifikuje, ukoliko se sada, dakle na vreme, ne uhvatimo u koštac sa njom.

JOVAN KOTESKI 10-74560007

otputovaću do malesije

Otputovaću do Malesije  
kao pluć devojke  
kao plač žene  
Otputovaću do Malesije  
kao južni vetar  
kao toplo sunce  
kao gorka ljubav  
Otputovaću do Malesije  
kao daleki spomen.

kamenolomi

Jaaj crno kamenje  
pocrnele sestre  
ocrnjene uspomene.  
Po kamenolomima  
i ljudi pevaju  
glasom kukavice.  
Uveče kraj reka  
zbog lanaca roblja  
zvone seoska zvana.  
Jaaj crno kamenje!  
Kako da se dođe  
do daleke Malesije  
iza Jamjana pustih.

JOVAN IVANJIN 10-74560018

igra žutog br. 1

Vode jezera  
Miriše na lijanter  
(Rastanak je uvek žut  
I miriše na izgorelo seno.)  
Na čunu od senke  
Putem zlatnim  
Sunce je odnelo Biljanu.

MIHAIL RENOŽOV 10-74560011

strah

Ne goni me ovim poljem afiona  
halapljiva alo vetrovita!  
Goli buncerji biju mi u korenu  
— crni pacov jezik im je otkinuo  
halapljiva alo vetrovita!  
Crno nebo boli me u damarima  
Voda i nebo su se raspukili  
zemlju da oplode  
Oboren na kolena  
daž je vode rascvetao  
svitke kostima da mu prosviraju

II

Ne goni me tim poljem afiona  
crna alo u žutima  
Glasom su me žetoci na pola presekli  
Žetelice neka im otečaju  
jaaj jaaj  
junci u krvi neka im zaigraju

III

Našli su me ubijenog bez ožlika na čelu  
sa svucima u očima  
Od zalaska na rogovima  
kamenjar su mi na dar donele šume  
Mravi da me pokopaju  
na tom ludom polju  
zaželeše

IV

Zalupali bubnjevi po njivama  
ala me prestiče  
čak i kroz kiše

BLAŽE PAVLOVSKI

let

Nema nam spasa ovog leta  
Gde da se obnažimo  
Crveni smo pred svim senkama dok stojimo  
Progonić nas progoneći nas same  
Proleće je ludilo ostavilo u travama  
Nema mirmih voda  
Bajalice su još pre praskozorja otišle  
Da umiraju bolesne oči  
Onima koji su nam do juče bili drugovi  
Nema nam spasa ovog leta  
Gde da se obnažimo

MLADEN DILEVSKI 10-74560021

težina

Neko obilazi kuću u gluvo doba.  
Sama od sebe otvaraju se vrata.  
U temelju leže zapretane magije.  
Kao u smu kuća postaje teška.  
Neka me odnesu između dve vode  
Nešto sam nagazio pod rascvetanom jabukom.

ALEKSANDAR HRISTOVSKI 10-74560039

veče

Bele kobile pustili smo sa našim doratom  
i zatim su suvarci pištali u vatri.  
Neko je pričio kazivao o orlima i o kamenju  
ospale se zvezde a daleko pod stenama  
plakata je reka kao napuštena nevesta.

Oko pomoći vile su uhvaćeni u kolo  
ostavile krug belog cveća na ledini  
i dok je mesec od srme njihao kičanku niz ramena  
rzale su bele kobile  
ždrebne od našeg dorata.